

Asia: VN/8871/2019

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Taustatiedot

Onko vastaaja

järjestö

Vastaajatahon virallinen nimi

Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto (56 järjestöä)

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot

Annika Eloranta, yksikön päällikkö

annika.eloranta@ehyt.fi

Viranomaisille: Lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä

-

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

EPT-verkoston näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että uudistuksessa toteutuu toiminnan painopisteen siirtäminen perustason palveluihin, ennaltaehkäisevään toimintaan sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Hallitusohjelmaan on linjattu useita terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen tarkoitettuja toimenpiteitä ja ohjelmia, joiden tulee näkyä myös sote-uudistuksessa. Tällaisia ovat päihde- ja riippuvuusstrategia, huumausainepoliittinen valtioneuvoston periaatepäätös, sitoutuminen

alkoholin ja tupakoinnin kokonaiskulutuksen vähentämiseen, mielenterveysstrategia, rahapelihaittojen vähentäminen sekä päihde- ja mielenterveyslainsäädännön päivittäminen. Huomionarvoista on, että moni ohjelma kattaa usean hallituskauden, mikä tarkoittaa, että niiden tulee näkyä myös sote-uudistuksessa.

Yhdenvertaisuuden takaamiseksi ja hyvinvointi- terveyserojen kaventamiseksi tulee huomioida erityisesti palveluiden raja- ja yhdyspinnat. Tällä hetkellä palveluiden väliinputoaminen on merkittävä ongelma, ja koskee etenkin niitä, joilla on samanaikaisesti monia erilaisia ongelmia, joihin he tarvitsevat apua. Uudistuksessa sosiaali- ja terveyspalveluiden tulee peruspalveluissa muodostaa kokonaisuus, jossa molemmat ovat yhtäläisen kehittämisen kohteena ja joita molempia tarjotaan asiakkaille joustavasti tarpeen mukaan. Päihteisiin liittyvät palvelut ovat erityisen haavoittuvia, sillä niitä tarjotaan sekä sosiaali- että terveyspalveluiden osana. On tärkeää, että päihdepalveluita tarvitseva asiakas ei putoa palveluiden väliin, ja että palveluita on kattavasti ja niiden välillä on helppo siirtyä. Jos esimerkiksi lääkäri ei näe päihdehoidon tarvetta, asiakkaalle tarjotaan palvelu sosiaalipalveluna jne. Erityisesti korostuu tarve haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden palveluohjaukselle, selkeiden ja monipuolisten palvelupolkujen rakentamiselle sekä saavutettaville lähipalveluille.

Uudistuksessa tulee myös huomioida nykyiset paikalliset rakenteet sekä toimivat yhteistyömallit. Tällaista yhteistyötä on esimerkiksi lastensuojelun ja poliisin välillä, oppilaitosten ja terveydenhuollon välillä tai nuorisotyön ja sosiaalityön välillä. Rakenteet ovat hyödyksi, kun työnjakoa kuntien ja maakuntien välillä tehdään, minkä lisäksi paikallisia rakenteita voidaan kehittää alueellisiksi. Hyvät käytännöt tulee ottaa laajempaan käyttöön.

Myös muiden kuin lakisääteisten palvelujen merkitys tulee uudistuksessa huomioida, jotta yksilön hyvinvoinnin ja kuntoutumisen edistyminen saadaan turvattua. Järjestöt tarjoavat kansalaisille monimuotoista matalan kynnyksen toimintaa (esimerkiksi varhainen tuki, päiväkeskukset, vertaistukipaikat), jolla tavoitetaan runsaasti haitallisesti päihteitä käyttäviä ja heidän läheisiään varhaisessa vaiheessa. Palvelut on kehitetty vastaamaan eri kohderyhmien tarpeita ja niiden piiriin voi hakeutua omaehtoisesti ilman lähetteitä ja ongelmaiseksi tunnustautumista. Varsinkin päihteisiin liittyvissä ongelmissa matalan kynnyksen palvelut ovat tärkeitä. Tällainen yleishyödyllinen toiminta ehkäisee haittoja ja säästää julkisia varoja.

Kuten uudistusehdotuksessa on mainittu, tulee järjestöt ottaa mukaan palvelupolkujen suunnitteluun. Maininta ei kuitenkaan ole riittävä, vaan sitä tulee selkeyttää ja luoda rakenteet, joissa yhteistyö järjestöjen ja julkisen palvelutuotannon välillä on oikeasti mahdollista ja tasapuolista. Kehittämisen tueksi verkosto suosittelee järjestöjen säännöllistä kuulemista sekä kokemusasiantuntijoiden osaamisen hyödyntämistä. (ks. kohta 3).

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen

pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahyödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

-

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

EPT-verkosto ehdottaa, että maakuntiin tulisi nuorisovaltuuston ja vanhus- sekä vammaisneuvoston lisäksi toimielin järjestöjen ja sote-maakunnan väliselle yhteistyölle. Yhteistyöelin edistää kansalaisten äänen kuulumista, tuo järjestöjen alueellisen ja paikallisen osaamisen maakunnan käyttöön sekä tuo esiin palveluiden rajapinnoilla mahdollisesti näkymättömiin jääviä ongelmakohtia. Järjestöjä tarvitaan kansalaisten ääneksi ja tulkiksi, ihmisarvon puolustajaksi sekä paikallisuuden asiantuntijoiksi. Järjestöt lisäävät sosiaalista hyvinvointia vahvistamalla kansalaisten osallisuutta. Järjestöjen panoksen tulisi olla läpäisevänä osaamisresurssina kautta koko sote-uudistuksen.

Päihde- ja mielenterveysasioissa asiakkaat jäävät helposti vaille mahdollisuuksia vaikuttaa. Tähän liittyy aiheiden arkaluontoisuuden lisäksi päihteisiin liittyvä stigma ja syrjintä sekä rakenteiden vaikeaselkoisuus. Palveluita jää helposti saamatta eikä ohjaus ole riittävää. EPT-verkosto kannattaa päihde- ja mielenterveysneuvostojen perustamista tuleviin sote-maakuntiin. Neuvostot vahvistaisivat omalta osaltaan maakuntien ja kuntien yhteistyötä, kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa sekä haavoittuvien ryhmien näkyvyyttä. Lisäksi neuvostoilla olisi tärkeä rooli järjestöjen välisen yhteistoiminnan tukemisessa sekä myös pienten, paikallisten järjestöjen osallisuuden huomioimisessa. Paikallisilla järjestöillä tulee olemaan suuri merkitys muutosprosessin tukemisessa.

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

-

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

-

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

-

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

-

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Sote-maakunnille siirtyvien toimitilojen hallinnoinnista ei esitetä erikseen säädettäväksi. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Vastauksessa voi ottaa kantaa toimitilojen hallinnoinnin järjestämiseen paikallisella, alueellisella tai valtakunnallisella tasolla.

-

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

-

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

-

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

kyllä pääosin [Yhdenvertaisuutta ei voida saavuttaa ainoastaan siirtämällä sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuuta kunnilta maakunnille, vaan yhdenvertaisuuden takaamiseen tulee kiinnittää erityishuomiota palveluita toteutettaessa. Monilla alueilla on jo valmiiksi hyviä rakenteita (esimerkiksi moniammatillisia hyvinvoinnin edistämisen ryhmiä tai PAKKA-ryhmiä), joita tulee hyödyntää ja jatkokehittää. Toisaalta kuntien välillä on jo nyt suuria eroja esimerkiksi palveluvalikoiman laajuuden ja laadun kannalta. Päihdepalveluissa yhdenvertaisuus ei ole toteutunut. Tällä hetkellä päihdehuoltojärjestelmä näyttää asiakkaalle monimutkaisena, sirpaleisena ja jäykkärakenteisena, mikä heikentää motivaatiota hakea apua. Päihdeidenkäyttäjien kokema syrjintä ja stigma sekä palveluiden selektiivisyys voi estää avun saannin ajoissa. Palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden rinnalla onkin kiinnitettävä erityistä huomiota palvelujen tosiasialliseen saavutettavuuteen (tiedollinen, taloudellinen ja fyysinen) varmistaa, että kansalaisten edellytykset käyttää palveluja ovat yhtäläiset. Sote-uudistuksessa tulee esimerkiksi selkeästi mallintaa, mitkä päihdepalvelut ovat terveydenhuollon ja mitkä sosiaalihuollon vastuulla ja millaisissa tilanteissa palveluihin hakeudutaan ja mitä apua niistä on saatavilla. Asiakkaita tulee riittävästi tukea palveluiden saamisessa oikea-aikaisesti. Päihdeasiakkaan toimintakyky on esimerkiksi usein heikentynyt merkittävästi, minkä vuoksi hän ei välttämättä itse pysty vaatimaan riittäviä ja tarpeiden

mukaan mitoitettuja palveluja. Tämän vuoksi on olennaisen tärkeää, että järjestämisvastuullinen taho tukee asiakasta saamaan tälle lain mukaan kuuluvat palvelut. Saman tahon on tehtävä myös niin sanottua etsivää työtä pystyäkseen vastaamaan asiakkaiden todellisiin palvelutarpeisiin.]

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

ei pääosin [Esityksessä hyvinvoinnin edistäminen olisi kuntien vastuulla maakunnan ottaessa kuntia ohjaavan roolin. Esitys ei kuitenkaan tältä osin ole selkeä. EPT-verkosto huomauttaa, että hallituksen esityksessä eduskunnalle olisi tärkeää korjata ehkäisevää päihdetyötä koskeva laki velvoittavaksi myös sote-maakunnille. Hyvinvoinnin edistämisen osa-alueena ehkäisevä päihdetyö on erityisen tärkeä huomioida osana sekä kunnan että maakunnan toimia. Ehkäisevä päihdetyö on kuntien toimintaa laajempaa, sillä siihen liittyy monia alueellisia ulottuvuuksia esimerkiksi elinkeinotoiminta, valvonta ja säätely sekä päihteiden saatavuus. Sote-uudistuksessa vastuunjaon kuntien ja maakuntien välillä tulee olla selkeä, alueellisen ehkäisevän päihdetyön tavoitteet hyvin määritellyt ja seurannan tiivistä. Vain hyvät rakenteet, työnjako ja toisaalta yhteistyö mahdollistavat hyvinvointierojen kaventamisen päihteiden käytön ehkäisyn näkökulmasta. Ehkäisevän päihdetyön resurssien tulee olla riittävät. Tällä hetkellä laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) velvoittaa kuntia ainoastaan ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen perustamiseen, eikä esimerkiksi toiminnasta vastaavaa henkilöä ole pakko palkata. Käytännössä toimintatavat vaihtelevat suuresti ja puutteet ovat merkittäviä. Työlle on nimetty koordinaattori, yhdyshenkilö tai yksikkö vain muutamissa kaupungeissa kuten Helsingissä, Vantaalla, Porissa ja Lahdessa. Jokaisessa kunnassa tulisi järjestöjen mielestä kuitenkin olla vastuuhenkilö ehkäisevän päihdetyö toteuttamiseksi lain hengen mukaisella tavalla. Koordinaattori toimii hyvinvointia edistävän työn ja soten rajapinnassa. Rooli on kunnan näkökulmasta merkittävä, sillä se tukee myös muita kunnan toimia kuten nuorisotyötä, vapaa-ajantoimintaa, opetustoimea ja varhaiskasvatusta. Ehkäisevä päihdetyö tulee nähdä kustannuksia merkittävästi säästävänä toimintana, johon tulee suunnata resursseja. EPT-verkosto esittää, että jokaiseen sote-maakuntaan palkataan ehkäisevän päihdetyön maakunnallinen koordinaattori. Ehkäisevän päihdetyön maakunnallista koordinaattoria tukee esityksen kohta, jossa mainitaan, että sote-maakunnalla on vastuu tukea kuntia asiantuntemuksellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä (s. 284). Alueellisen koordinaattorin tehtävänä on varmistaa, että alueen toimintarakenteet mahdollistavat ehkäisevän päihdetyön ja hyviksi todettujen mallien käyttämisen. Koordinaattori huolehtii alueensa pitkäjärjestyksestä ehkäisevän päihdetyön kehittämisestä, tukee kuntia tietoresurssina (esimerkiksi hyvinvointikertomuksissa ja maakuntastrategioissa) ja ylläpitää alueellista ehkäisevän päihdetyön yhdysverkostoa sekä toimii PAKKA-ryhmissä (paikallinen alkoholi- ja tupakkatyö). Toiminta tukisi erityisesti pieniä kuntia. Hyviä malleja koordinaatiolle on löydettävissä esimerkiksi Päijät-Hämeessä. Ehkäisevän päihdetyön rakenteita tulisi vahvistaa myös siltä osin, miten työ liittyy sote-maakunnan muuhun päihdetyöhön ja päihdepalveluihin. Järjestöt muistuttavat, että aidosti monipuolinen palvelurakenne pitää sisällään julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin palveluntuotannon. Kaikkien palvelujen tulee lähtökohtaisesti näyttäytyä relevanttina vaihtoehtona kansalaisille. Ehkäisevää työtä tulee edistää myös silloin, kun päihdehaittoja halutaan vähentää päihteitä käyttävien parissa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi huumehaittoja vähentävien terveysneuvonpiste-palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta eri puolella Suomea, sekä matalan kynnyksen palveluiden ja päihdepäivystysten lisäämistä. Lisäksi ehkäisevä työ liittyy vahvasti mielenterveyttä edistävään työhön. Tältä osin maakunnassa tulee varmistaa yhteistyön laatu ja kattavuus. Myös tässä kansalaisjärjestöillä on oltava vahva rooli ja mahdollisuuksia vaikuttaa. Esityksen tulee lisäksi ottaa kantaa siihen, miten rahapelaamisesta koituvat haitat huomioidaan hyvinvoinnin edistämistyössä sekä kunta- että maakuntatasolla. Esitys

ei ota aiheeseen kantaa, vaikka rahapelaaminen on liitetty osaksi ehkäisevää päihdetyötä koskevaa lakia jo vuonna 2015.]

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

-

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

-

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

-

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

-

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

-

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

-

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

-

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

6 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa

Lakiin tulisi kirjata terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen velvoite sekä kunnassa että maakunnassa.

7 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sote- maakunnassa.

Lakiin tulisi kirjata velvoittavuus seuraavasti: Sote-maakunnan on myös osaltaan edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä. Monessa erillislaissa, kuten ehkäisevää päihdetyötä määrittelevässä

laissa velvoite on jo määritelty. Lakiin tulisi kirjata terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen velvoite sekä kunnassa että maakunnassa. Lisäksi Sote-maakunnalla tulisi olla ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä niiltä osin, kun tämä työ tai sote-maakunnan antama tuki kytkeytyy sosiaali- ja terveystalouteihin.

10 § Asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen

Lakiin tulisi kirjata: Lisäksi sotemaakunnan on edistettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamista kunnan ja valtion muiden palvelujen kanssa ja huomioitava järjestöjen auttamistoiminta.

Laki maakuntien rahoituksesta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimissa ja tulosindikaattoreissa tulisi huomioida myös päihteitä ja päihteiden käyttöä koskeva indikaattoritieto sekä ehkäisevään päihdetyöhön käytetyt resurssit. Nämä ovat muuttujia, joilla voidaan perustellusti olettaa olevan yhteys myös ehkäisevään päihdetyöhön sekä hyvinvoinnin edistämiseen.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaita.

-

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaita

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentyvä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

-

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

-

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

-

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaativuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

-

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

-

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

-

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

-

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

-

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

-

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savo. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehtoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

-

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

-

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

-

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

-

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelyistä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensaatiosääntely hyväksyttävä?

-

40. Voimaanpanolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

-

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

-

42. Turvaako Kärkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

-

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

-

44. Voimaanpanolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

-

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

-

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannesta vuodesta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitettut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnalla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

-

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

-

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *pelastustoimen tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

-

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

-

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

-

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

-

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

-

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

-

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

-

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

-

Verolainsäädäntö

58. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

-

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

-

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

-

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

-

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

-

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

-

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

-

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

-

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

-

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

-

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

-

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde

sekä jaon muutosprosessi kriteereineen selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

-

73. Pidätekö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

-

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

-

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

-

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

-

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

-

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Järjestöjen resurssit ja toimintamahdollisuudet

Maakuntauudistuksessa on tärkeä huomioida järjestöjen toimintamahdollisuudet. Järjestöt ovat merkittäviä toimijoita kunnissa täydentäen julkisia palveluita, kehittäen räätälöityjä auttamistoimia

haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille, varmistamalla kansalaisten äänen kuulumisen ja paikallisdemokratian, tarjoamalla vapaaehtoistyömahdollisuuksia ja tuomalla kuntiin hyvinvointiin liittyviä tapahtumia, tempauksia ja kohtaamisen paikkoja. Jotta järjestöjen merkittävä työ jatkuisi vahvana, on tärkeää, että järjestöt ovat läsnä myös tulevaisuudessa maakunnissa sekä hallinnon tukena että kansalaisten äänitorvena.

Jotta järjestöt voivat toimia sekä kunnissa että maakunnissa, tulee rahoituksen olla tarkoituksenmukaista. Pelkona on, että kunnat eivät aikaisempaan tapaan rahoita järjestöjen toimintaa siirtäen vastuuta maakunnille. Samaan aikaan pelkona on, että maakunnat eivät ole valmiita rahoittamaan järjestöjä. Uudistuksen yhteydessä onkin välttämätöntä tarkastella järjestötoimintaa kuntatason ohella myös maakuntatasolla. Järjestöjen erityisasema kansalaisten ja paikallistuntemuksen tulkina on ymmärrettävä ja toimintaedellytykset turvattava. Paikallisten järjestöjen tukimuotoja on selvitettävä ja vahvistettava sekä kunta- että tulevalla maakuntatasolla. On mahdollista, että varsinkaan pienet järjestöt eivät pysty vastaamaan haasteeseen ja jatkamaan toimintaansa. Uudistuksessa tulee siis huomioida järjestöjen työn jatkuvuus niin resurssien kuin yhteisten toimintojen kohdalla. Tähän tulee ottaa kantaa viipymättä sote-uudistuksessa ja lakikirjauksissa.

Oppilashuollon erityiskysymykset

Esityksessä ehdotetaan opiskeluhuollon siirtämistä maakuntien vastuulle. Siirto antaisi hyvät edellytykset yhdenvertaisuudelle sekä tiedon liikkumiselle ja saattaisi parantaa palveluiden laatua ja kattavuutta. On kuitenkin huomioitava, että oppilashuollon tulee olla lähipalvelu, eikä palveluita voi siirtää koulujen ulkopuolelle. Lapset ja nuoret tarvitsevat palveluita, joissa on matala kynnyksensä ja joissa huomioidaan myös yhteisöllisyys ja lasten arkiset ympäristöt. Oppilashuollon laadukkaat palvelut tukevat osaltaan hyvinvoinnin edistämisen periaatteita, jotka ohjaavat sote-uudistusprosessia. Lisäksi oppilashuollolla on merkittävä rooli ehkäisevän päihdetyön toteuttajana.

Esityksessä ehdotetaan koulukuraattoreiden siirtymistä maakuntarakenteisiin. Ehdotus sisältää ajatuksen siitä, että koulukuraattorit olisivat osana sosiaali- ja terveystoimeen aikaisemman opetustoimen sijaan. Muutosta tulee tarkkailla kriittisesti, sillä kuraattoripalveluihin mahdollisesti sisällytetyt sosiaalitoimen työtehtävät eivät vastaa sitä työtä, mitä kuraattorit nyt tekevät. Kuraattorit ovat perinteisesti edustaneet lapsille ja nuorille mahdollisuutta ottaa asioita puheeksi matalalla kynnyksellä. Mikäli kuraattorit jatkossa tekisivät esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisia päätöksiä ja palvelutarpeen arviointeja, voisi keskusteluyhteys oppilaiden ja kuraattorien välillä heikentyä. Tämä on tärkeä näkökulma varsinkin päihdetyöhön liittyvissä keskusteluissa, jossa on tärkeää, että oppilaat voivat puhua huolistaan hyvin varhaisessa vaiheessa ja täysin vapaaehtoisesti.

Ympäristöterveydenhuolto

EPT-verkosto kannattaa ympäristöterveydenhuollon liittämistä maakuntarakenteeseen. Ympäristöterveydenhuollon tulisi olla alueellisesti kattavaa ja hyvin resursoitua, jotta sitä voitaisi onnistuneesti edistää. Tällöin maakuntatasoinen toiminta on perusteltua. Toiminnassa tulee silti

ottaa huomioon kuntien asukkaiden ääni sekä yhteys kuntien omaan työhön, sillä ympäristöterveyttä edistetään ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Esimerkiksi tupakkalakiin liittyvä valvonta liittyy vahvasti ihmisten elinympäristöihin ja elintapoihin, minkä takia kontaktipinta kuntien asukkaisiin tulee säilyä. Ympäristöterveydenhuollon tavoitteiden ei siis tule olla erillisiä kuntien hyvinvointia edistävästä työstä, vaan yhteistyön tulee olla toimivaa.

80. Onko uudistuksen muutoskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

-

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutoskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

-

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

-

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

-

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

-

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntaudistuksen alueelliseen toteutukseen?

-

muuta, mitä?

-

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen ”sote-maakunta” korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

-

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

-

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

-

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

-

Eloranta Annika
Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto - Koordinaatioyksikkö, EHYT ry